

ANKARA TAVUKCULUK ENSTİTÜSÜ TAVUKLARINDA GÖRÜLEN FAVUS (TAVUKLARIN KELLİĞİ) ÜZERİNDE ARAŞTIRMALAR

Mihri MİMİOĞLU

1954 yılı ilkbahar ayları içinde Ankara Tavukculuk Enstitüsü tavuklarına arız olan ve kısa zamanda 300 kadar hayvana sirayet eden hastalığın teşhis ve tedavisi için Enstitü veterineri tarafından haberdar edildik. Bize getirilen ve hastalığın çıktığı yere giderek muayene ettiğimiz hayvanlarda bahis konusu olan hastalığın Favus olduğu tesbit edilmiştir. Tavukların kelliği diyebileceğimiz bu hastalık mantarlar tarafından meydana getirilir ve kısa zamanda bütün hayvanlara intikal eder. Resimde de görüleceği veçhile tavukların ibikleri kireç serpilmiş gibi bir manzara alır. Hastalığın hayvanları öldürmesi ve insanlara da geçmesi ihtimali (Barger, Biester, Skinner) önemini bir kat daha arttırmaktadır.

Bu mevzu üzerinde çalışırken Tavukculuk Enstitüsü Veterineri sayın İffet Çakman'dan her türlü yardım ve kolaylığı gördük; bu bakımdan kendilerine teşekkürü bir vazife bilirim.

Favus hakkında umumî bilgi :

Bu hastalık amilinin sistemdeki yeri :

Anaç : Mantarlar (Champignon)

Sınıf : Ascoycètes

Dizi : Gymnoascales

Familya : Gymnoascae

Soy : Microsporum

Nevi : Microsporum gallinae (Lophophyton gallinae, Achorion gallinae)

Favus'un sistemdeki yeri Neveu-Lemaire'den alınmıştır. Bu hastalığa beyaz ibik, Tinea, Favus galli, İbik hastalığı, Lophopytie isimleri de verilir (Marek). 1889 da Gerlach ilk defa olarak Favus'lu bir tavuktan aldığı ibik kazıntılarında Mycelium ve Sporlar'ı bulmuştur. Müller hastalığın tavuktan tavuğa geçtiğini görmüş, Rivolta ise hastalığı tavsif ederek amiline Microsporus flavescens galli-

nae adını vermiştir (Lesbouyries). Megnen bu Mycelium'ları Achorion schönleini'ye benzetmiş ve Epidermophyton gallinae ismini vermiştir (Lesbouyries). Marek'e göre Achorion gallinae veya Lophophyton gallinae adını alan mantarların meydana getirdiği bu hastalık bulaşık bir Dermatomycoze'dır. Neveu-Lemaire'e göre ise beyaz ibik veya ibik hastalığı adlarıyla anılan Favus'un amili eskiden Lophopyton soyuna bağlı olarak kabul edilirken bugün Microsporum soyuna alınmış ve Microsporum gallinae adıyla yadedilmektedir. Barger ve Neumann Favus'un amilini Lophopyton gallinae, Heelsbergen Achorion gallinae, Skinner ise Trichophyton schönleini olarak kabul ediyorlar.

Şekil : 1

Favus'lu bir horozun ibiğindeki leziyonlar.

Favus bulaşık bir Dermatomycosis olup tavuk, hindi, kanarya ve yabani kuşlara arız olur; horozlar arasında tavuklardan daha yaygındır. Leziyonlara daha ziyade başın tüysüz bölgelerinde rastlanır. Önce ibik ve sakalda bulunan beyaz lekeler, bilhassa genç hayvanlarda, boynu ve hattâ bütün vücudu istila ederler. Eğer hastalık teneffüs ve hazım cihazlarının mukozalarına sirayet ederse, buralarda ülseröz ve nekrotik bozukluklara sebep olup, hastayı ölüme sürüklerler. İlk zamanlarda kaşıntı yoktur, kabuklar teşekkül etmeğe başlayınca şiddetli bir kaşıntı başgösterir (Kral).

Lesbouyries'e göre Favus evvelâ ibikte başlar ve küçük beyaz noktalar halinde tezahür eder. Bu noktalar yavaş yavaş genişleyerek, altındaki nesce yapışık bir durumda, bir iki milimetre kalınlığa varırlar. Bu leziyonların bazan 20-30 gün sonra kendiliklerinden zail oldukları vaki ise de, umumiyetle yerleşip kalır ve kalınlaştıkça kalınlaşarak, bütün başı kaplayan bir kabuk haline gelirler. Bu kabukların kalınlığı bazan 7-8 milimetreyi bulur. Kabuklar kalınlaştıkça kaşıntı artar ve hayvan kendini gagalamaya başlar, iştah azalır, zayıflar, bir kaç hafta içinde kaşektik bir hal alarak ölür. Hastalık yalnız hayvanın başında bulunduğu zaman enzarı vahim değildir. Ama vücudun tüylerle örtülü kısımlarını istila ettiği takdirde endişe verici bir durum alır. Hastalık kendiliğince

den geçse dahi nüküsler daima olabilir. Horozların ibiği daha büyük olduğundan bunlar hastalığı kolaylıkla alırlar; koitus esnasında tavukların ibiklerini galıyarak onları da bulaştırırlar. Bundan başka Favus temasla ve dökülen kabuklarla salim hayvanlara bulaşır.

Salim kümesleri hastalıktan korumak için en iyi çare yabancı tavukları oraya sokmamaktır, Favus'un kuluçka devri uzun olup en az dört ay sürer. Herhangi bir şekilde hastalık kümesine girmiş ise o zaman hastaları bir an evvel tecrit etmek ve kümesleri esash bir şekilde dezenfekte etmek icabeder (Heelsbergen.) Lesbouyries'e göre tecrit bazan hastalığın önlenmesi için kâfidir. Ama hastalık ilerlemiş bir durumda ise, hastaları feda etmek doğru olur. Leziyonlar henüz jeneralize bir durumda değil iseler bu kısımlara her gün 1/10 nisbetinde gliserin iyode tatbik edilir. Baume du Pérou da tavsiyeye şayandır. % 5formollu vazelin de muvaffakiyetle kullanılmaktadır (Lesbouyries, Barger, Kral). Kral'a göre tedavi maksadiyle % 10 asit salisilik merhemi, 1/2 % alkollü süblime solüsiyonu ve aşağıya nakledilen formüller iyi netice vermektedir:

Formalin	1.0
Petroleum	50.0
Oxyde de zinc	24.0
Kola	24.0
Acide salicylique	10.0
Creolin	10.0
Petroleum	80.0

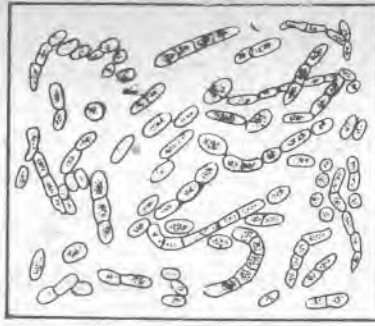
MATERİYAL VE METOT

Üzerinde çalıştığımız materiyalı Ankara Tavukculuk Enstitüsünün 300 başa yakın tavukları teşkil etmiştir. Şekilde de görüldüğü üzere hayvanların ibikleri kireç serpilmiş gibi bir manzara arz ediyordu (Şekil : 1). Hastalığın teşhisi için ibiklerden alınan derince kazıntılar % 40 potas kostikle muamele edilerek mikroskop altında muayene edilmiştir. Aynı zamanda bu kazıntılardan, Bakteriolog Prof. Dr. Hasan Başkaya'nın delâletiyle glükozlu agar vasatında mantarlar üretilmiş ve nevi için karakteristik olan toz pembe renkte koloniler üremiştir.

TEŞHİS VE MÜCADELE

Gerek mikroskopik ve gerekse kültürel olarak yapılan muayenelerde Favus'u husule getiren amillerin *Mikrosporium (Achorion) gallinae* olduğu anlaşılmıştır (Şekil 2).

Hastalık, Enstitü tavuklarına, yabancı bir tavuktan geçmiş ve kısa zamanda bir çoklarına sirayet etmiştir. İlk tedbir olarak hastalar salimlerden ayrılmış, has-

Şekil : 2*

Microsporium (Achorion) gallinae.

tağı ilerlemiş ve damızlık olarak kullanılmıyacak olanlar kasaplığa sevk edilmiş, bulaşık olan kümesler esaslı bir şekilde dezenfeksiyona tâbi tutulmuştur.

Hastalığın tedavisi için bir taraftan Fakültemizin iç hastalıkları kliniğinde ve Doçent Dr. Yaşar Altan'ın nezareti altında tedavi denemeleri yapılırken diğer taraftan Tavukculuk Enstitüsünde % 5 Formalin vazelin merhemi ile tedavi tecrübeleri yapılmıştır. Bu merhemle kısa zamanda çok iyi neticeler alındığından, tatbik sahası genişletilmiştir. Bu şekilde yapılan tedaviden sonra bazı nüküsler görülmüş ise de tedavi tekrar edilerek hastalığın tamamiyle önlenmesi kabil olmuştur.

Fakültemizin iç hastalıkları kliniğinde ikişerlik üç gruba ayrılan altı tavuk üzerinde % 1 nisbetinde Gamatox, Trypaflavin mahlülü (1. gr. trypaflavin, 25 ccm. alkol ve su ile 100 ccm. ye iblağ), % 10 Acide salicylique merhemi ile tedavi denemeleri yapılmıştır. Bunlardan en iyi neticenin Acide salicylique merhemi ile alındığı bildirilmiştir.

% 5 Formalin-vazelin merhemi şu şekilde hazırlanmıştır. (Bargor, Kral, Lesbouyries) :

95 gr. Vazelin geniş ağızlı bir şişeye konarak benmaride eritilmiş, üzerine saf formalinden 5 ccm. ilâve edilerek şişenin ağzı iyice kapatılarak vazelin tamamiyle katılaşmaya kadar durmadan çalkanmıştır. Bu suretle formalin vazelinle iyice karışmış olduğundan, leziyonların bulunduğu bölgelere sürülür. Merhem sürülürken ellere temas etmemesine dikkat edilmelidir, çünkü elleri tahriş etmektedir.

Ö Z E T

1954 yılının İlkbahar aylarında Ziraat Vekâleti Ankara Tavukculuk Enstitüsünün tavuklarında andemik olarak seyreden Favus tesbit edilmiştir. Mikros-

kop ve kültür muayeneleri hastalık amilinin *Microsporium (Achorion) gallinae* olduğunu göstermiştir.

Alınan sağlık tedbirleriyle birlikte tatbik edilen % 5 formalinvaselin merhemi ile tedavi çok iyi netice vermiş ve bu müziç hastalığın söndürülmesine muvaffak olunmuştur.

ZUSAMMENFASSUNG

In Ankara Tavukculuk Enstitüsü wurde eine Favus Endemie bei Hühnern (ca. 300 Tiere) festgestellt. Mikroskopische untersuchungen und Kulturversuche haben gezeigt, dass der Erreger *Microsporium (Achorion) gallinae* war.

Therapeutisch wurde, neben hygienischen Massnahmen, % 5 Formalin Vaseline mit gutem Erfolg angewendet.

LİTERATÜR

- Barger, E. H. and Card, L. E.* : Diseases and Parasites of Poultry. (Philadelphia) 273 - 274, 1943.
- Belli, M.* : Paraziter mantarlar ve muayene tekniği, A.Y.Z.E.D., 9, 2, 1948.
- Biester, H.E. and Schwarte, L.H.* : Diseases of Poultry. 441 - 442, 1952.
- Heelsbergen, T.V.* : Handbuch der Geflügelkrankheiten und der Geflügelzucht. 322-327, 1929.
- Kral, F. and Novak, B.J.* : Veterinary Dermatology. 219-221, 1953.
- Lesbouyries, G.* : La pathologie des oiseaux. 812-816, 1941.
- Langeron, M.* : Précis de Mycologie. Paris, Masson et Cie. 1945.
- Marek, J., Manning, R. und Mocsy, J. V.* : Spezielle Pathologie und Therapie der Haustiere, 1011-1012, 1945.
- Neumann, L., G.* : Parasites et Maladies Parasitaires des Oiseaux Domestiques. Paris, 78-83, 1941.
- Neveu-Lemaire, M.* : Précis de Parasitologie Vétérinaire. Paris, 362-364, 1942.
- Pätildlä, R.* : Untersuchungen über die Dermophyten und die von ihnen hervorgerufenen Krankheiten in Finnland. Diss. Helsinki, 1945.
- Pätildlä, R.* : Les agents étiologiques des Blastomycoses en Finlande. Ann. de Parasi. XXI, 5 - 6, 342-344, 1946.
- Pätildlä, R.* : Sur un cas de Trichophytie produit par le Trichophyton sulphureum en Finlande. Ann. de Parasi. XXI, 5-6, 336-337, 1946.
- Skinner, C., Emmons, C.W., Tsuchiya, M.* : Henrici's Molds, Yeasts, and Actinomycetes. 163 - 166, 1947.